

ГЛАС ИСТИНЕ.

Лист за црквене проповеди, хришћанску поуку,
духовну књижевност, животописе, старине и православне црквено-народне потребе.

Уредник: САВА ПЕТРОВИЋ.

Бр. 15.

У Новоме Саду 15. Августа 1890.

Год. VII.

ИСТОРИЈСКИ ПОГЛЕД

на богослужбене књиге грчко-руске цркве.

(С руског.)

Богослужбене књиге наше цркве са свим заслужују, да се обзире на њих сваки члан црквени и да их у-важава. Јер у њима је опевано, како Бог израђује наше спасење и, у живим примерима, показан пут, који води спасењу. Тим већма заслужују оне, да се на њих осврћу служитељи црквени, који морају и учити друге, и стројити тајне, и уређивати или разређивати службе божје. Као учитељи треба да се обзиру увек на црквене књиге за то, што су у њима изложене скоро све истине хришћанске вере, изјашњени многи предмети Св. Писма према нашем поимању и показане многе стране у догађајима, који се помињу у Св. Писму, тако, да то све може бити од користи за опћа поучавања; као стројитељи тајана и разредници службе божје треба да се обзиру на црквене књиге за то, што су скупљени у њима врло различити гласови покајничких душа, што их оне узносе Богу, бринући се за спасење, и гласови оних душа, које се радују и веселе Богу Спаситељу. У кратко: богослужбене наше књиге састављају потпун круг онога, што треба за живот и благочашће, „да совершенъ будеть Божій человекъ, на всяко дѣло благое уготованъ.“ Та заслужност и важност тих књига,

требала нас је одавно побудити, да их боље познамо; али ми их употребљавамо већ толико векова, па немамо још ни једнога историјског дела о постанку њиховом, и о судби њиховој, а најпосле ни о томе, од куда су и кад су дошле к нама у Русију. Истина да нам то не одузима оне користи, коју нам могу дати те књиге, али нам побија ону част, која припада човеку, кад познаје све, што га се тиче. Зато ћемо се постарати, да се обазремо овде на богослужбене књиге наше цркве с историјске тачке, и изложићемо, према својој снази, како опћу историју свију тих књига у скупа, тако и особиту сваке поједине; т. ј. скупитићемо све, што се зна, како о томе, кад су дошле најпре те књиге к нама и од куда, колико их је било онда, и какова је кад била судба њихова код нас, тако и о томе, ко је написао коју и саставио, и када, какове је промене претрпела која, и када, и ко им је дао садашњи облик и т. д.

Опћа историја богослужбених књига грчко-руске цркве.

Да су се јавиле у отаџбини нашој одмах с почетка, кад јој је за-светлила светлост еванђелска, по где-које богослужбене књиге или какви

такови изводи из њих, о томе нема сумње; а може се узети и то, да је било у Кијеву још за Светослава и Олге таквих књига у многих ондашњих хришћана, дакле пре него што је крштен Владимир. Јер тешко је и помислити, да су разумевали руски хришћани, са својом великом Олгом грчку службу; свакојако дакле излави на то, да се свршавала, ради њих, служба на словенском језику. —

Не треба се сумњати, као што ће се доцније видети, ни о том, да су дошле к нама те књиге, или изводи из њих, из Моравске по преводу Кирила и Методија, који је довршен преко сто година раније, него што је крштен Владимир. Јер онда је било, као што сведочи Нестор, руско-словенско наречје скоро једнако с бугарским, и Грци, који су се бавили око тога, да обрате Русе у хришћанство, могли су се лако томе приволети, да се послужи готовим преводом и да не преводе тих истих књига на ново. При томе нарочито се каже у гдекојим рукописним Евангелијима, а и у једном штампаном, које се налази у библиоцети грофа Толстоја, да је оно превод Методијев и Кирилов. То исто је речено и у једном опћем Минеју, који је штампан 1600. за цара Бориса Годунова, т. ј. да је та књига дело и збирка св. о. Кирила, учитеља словенског и бугарског.¹⁾

Узимајући то, да су дошле к нама прве богослужбене књиге од Словена иза Дунава по преводу Кирилову и Методијеву, морамо пристати и на то, да њих није било с почетка толико, колико их сада има у нашој цркви. Јер св. Нестор спомиње само четири књиге, које су превели Кирило и Методије и то: Апостол, Евангелије,

Октоих и Псалтир, премда додаје после тога „и остале књиге.“²⁾

У животопису св. Кирила и Методија, који је метнут у једном одломку од Минеја, спомињу се осим споменутих књига још само Часослови и Литургиарион или Службеник, уз који иде код Грка и Требник.

Нестор говори, до душе, да је Методије, који је владиковао по смрти брата свога Кирила скоро тридесет година у Панонији, превео све грчке црквено-службене књиге и то *потпуно* за шест месеца.³⁾

Али очевидно је, да то „*потпуно*“ није тако много било. Јер Методије не би био доспео превести све садашње књиге ни за целих тридесет година, што их је провео онде, а особито на тадањи словенски језик, који није био још доста дотеран. Осим тога има много књига, које се употребљавају сад у нашој цркви, а састављене су и уведене после Методија. Тако је на пр. Месечни Минеј, Триод посни и цветни, за које се није могло ни знати пре десетог века, као што ћемо видети то на своме месту. Најпосле и оне књиге, што их је превео Методије, нису могле изгледати све баш тако, као што сада изгледају, н. пр. Октоих, Часослов, Требник, јер у њима се налази и таквих творевина, које спадају у девето и десето столеће.

И тако се мора узети, да су Кирило и Методије превели само оне књиге, које су биле најпотребније за црквене службе, као: Апостол, Евангелије, Псалтир, Октоих, Часослов и Службеник, или ако би се рекло, да су преведене и све друге, то би могле бити само оне, које су биле у оно доба. А управо те књиге и биле су употребљаване с почетка у нашој цркви; друге су донели Грци у Русију и пре-

¹⁾ Опыт Руской Библиографии Сопикова, часть I, стр. 85.

²⁾ Лѣтопись Препод. Нестора по Кенисбергскому списку. Том II, стр. 60.

³⁾ Ibidem.

ведене су касније, може бити за Јарослава великога, кад су превођене биле, као што сведочи св. Нестор, многе књиге, имиже поучахуся в ѣрніи людїе.⁴⁾

Временом се поткраде у црквене наше књиге много које шта, што је било изопачено и ново. Тако се нази-

⁴⁾ Ibidem.

вао у Часолову Дух свети собезматернимъ Христу; у „Толковом Евангелију“ именовано се Христос безконечною смертію умершіи; у канону великога четвртка називало се Слово или Сынъ божїи созданнымъ по естеству и т. д.⁵⁾

⁵⁾ Гледај: Первое слово Максима Грека о книжевномъ исправленїи, помѣщенное въ Церк. Истор. Преосв. Платона. Том II. стр. 291., 292., и 309.

(Наставиће се.)

ИСТОРИЧКЕ КЊИГЕ НОВОГА ЗАВЕТА, ЕВАНЂЕЛИЈА.

О постанку њиховом и међусобном одношају.

(Наставак.)

III.*)

Ако је дакле усмено предање, и не само усмено, него апостолско предање, извор еванђелија; то се онда тиме много лакше даје и узајамна једнакост еванђелија протумачити. Како је сваки од четири еванђелиста писао по своме рођеном плану и за своје читаоце, нарочито њему својственим начином и његовим језиком — сва четири су по казивању старе цркве као четир херувима, која носе престол Божији¹⁾, и пошто је сваки од њих др-

*) Ово је продужење из бр. 2. „Гласа Истине“. Уредн.

¹⁾ *Принеј*, adv. haer. III., 11, 8 p. 109. 1. ed Mass. — *Јероним*, Comment. in Matth. — *Григорије велики*, hom. 4. in Ezech. Alcuin Disput. puer. c. 8. — виде у Матеју човека (анђела), у Марку лава, у Луки јунца, у Јовану орла, и то се тумачење у ошће уважава на истоку. Друге поделе херивима по еванђелистама беху само изрази мишљења неких личности. Тако Synopsis Script. s. међу списима Атанасија виде у Матеју човека, у Марку јунца, у Луки лава, у Јовану орла. Juvenius in Eri-gramm., а тако исто и нека схолија у московским рукописима виде у Матеју човека, у Марку орла, у Луки јунца, у Јовану лава. — *Beda venerabilis*, Epist. ad Accam. Opp. ed. Col. V. p. 215 с позивом на ауторитет Августина (de consensu evv. 1, 7) види у Матеју лава, у Марку човека, у Луки јунца, у Јовану орла. — Недавно J. P. Lange у спису: „Leben Jesu“ (Th. 1, Heidelb 1844) види у Матеју (старозаветну жртву) јунца (јер је И. Христос по Матеју испунио својим страдањем закон), у Марку лава („Лев от Јуди“), у Луки човека (милосрдног сина човечијег), у орловом полету Јована — орла, и т. д.

жао нешто нарочито важно из говора и дела Христових, а међу тим једног истог Христа сви они сликају и једно исто еванђелије проповедају, то се отуда врло лако даје протумачити, како јединство, тако и разновразност еванђелског духа, као и јединство и разновразност еванђелског причања.

Без сумње дакле, да би се једнакост еванђелија по садржају и обиму и чак у једнакости речи²⁾ протума-

²⁾ Каноничка еванђелија, нарочито прва три, у ошће су једним редом написана, како по садржају тако и по обиму, у седам главних делова, на које се могу поделити; а ти делови садрже:

1. Мат. 1. 2. и Лука 1. 2. историју рођења и детињства Христова;
2. Мат. 3—4, 12, Марко 1, 1—13 и Лука 3—4, 14 историју крштења И. Христова;
3. Мат. 4, 12—18, 35, Марко 1, 14—9, 50 и Лука 4, 14—9, 50 историју делања И. Христа у Галилеји;
4. Мат. 19, 1—20, 34, Марко 10, 1—52 и Лука 9, 51—19, 28 историју путовања И. Христа у Јерусалим;
5. Мат. 21—25, Марко 11—13 и Лука 19, 29—21 историју уласка И. Христа у Јерусалим и његово борављење тамо;
6. Мат. 26—27, Марко 14—15 и Лука 22—23 историју предавања, распећа и погребња И. Христа; и
7. Мат. 28, Марко 16, Лука 24, његово васкрсење. (Прелазни изрази у одељењима и подраздељењима често су једнаки; упореди: Мат. 4, 1, Мар. 1, 12 и Лук. 4, 1; још Мат. 8, 28, Мар. 5, 1, Лук. 8, 26; даље Мат. 22, 9, Мар. 3, 1, Лук. 6, 6 и др.)

У осталом у свих 7 делова трију еванђелија у појединостима има неке разлике; нарочито у трећем

чила, морамо признати садејство духа светог, и то слободно сагласно са духом човечијим, који се својеволјно потчињава божанственом, и такво тумачење сасвим се подудара са постанком еванђелија и то посретством апостолскога предања.

Сваки други начин тумачења сличности еванђелија по обичном људском схваћању, показује се сасвим недостатним.

У последњем овом случају објасњују сличности првих трију еванђелија или тиме, да се један еванђелиста користио списима других, или, да су се сви користили једним или многим опћим писаним изворима.

Мишљење, да су се еванђелисте

делу што се рада тиче, а по опширности и садржају у првом и четвртом делу а од чести и седмом.

Ако поделимо свако од ових три еванђелија по садржини на мање делове, то ће сва три еванђелија имати опћих 42 таквих делова; Матеј и Марко 12 делова, којих нема у Луке; Марко и Лука 5, којих нема у Матеја; Матеј и Лука 14, којих нема у Марка. — *Bertholdt*, Einl. Th. III. S. 1098 ff., *Credner*, Einl. Th. I. S. 161 ff. налазе 65 делова опћих у свима трима; 23 у Матеја и Марка, 18 у Марка и Луке, и 39 у Матеја и Луке. За чудо да су сва три еванђелија сходна, изузимајући нека одступања, готово у речима, и то тако, да делови, који се у почетку јако разликују, што су ближе главном делу тим су све више и више једнаки, и кад се о главном предмету говори, саглашавају се буквално. Нарочито је приметно при том сагласно употребљење извесних ретких речи. — Већма него узајамна сходност првих трију еванђелија у опће, пада у очи нарочити одвојај Марка к Матеју и Луци. Готово све, што се садржи у Марка, искључујући неколико стихова, који само њему припадају, налази се у једног ма ког од њих двојице или у обојице скупа. Марко се са свим саглашава, и ако не баш са свим буквално, или са Матејем, или са Луком, или је посредник међу обојицом, а по каткад се слаже с њима у изразима, свезама, закључцима и прелазима. Код њега се налазе свезујућих текстова из Матеја и Луке.

У осталом не гледајући на сву ту једнакост, приметна је код сва три еванђелија коначна и очигледна разлика не само, као што смо приметили, у расположењу делимичних причања при једнаком реду, него и у том, што један еванђелиста о једном и истом догађају говори опширније а други краће; један са узгредним околностима, други без њих; један указује на ту, други на другу главну мисао; и још се у речима далеко већа разлика примећује, него подударање. Особине језика, које сваки еванђелиста има, виде се на местима, која су буквално једнака. Дакле поред све сагласности има и одређене личне особине, у опће велике карактеристичне разлике.

користиле један другим, постоји у разном виду, нарочито у главним трима хипотезама, од којих прва и друга узима прво наше еванђелије за првочетно или за извор другом, а оба трећем, или за основ трећем, а оба за извор другом; трећа хипотеза у очигледном противсловљу с првима, узима за првочетно друго еванђелије. Најстарија је и најбоља хипотеза ова, да је први еванђелиста (Матеј) првоначелни еванђелиста, и да је други (Марко) из њега црпео, а трећи (Лука) из другог и првог, и не само да је црпео него је и допуњавао и поправљао свога предходника.³⁾ Напротив други, држећи, да је Матеј првочетни, тврде, да за њим долази Лука а из обојих да је позајмио Марко;⁴⁾ на послетку

³⁾ Мишљење то бране не само *Grotius* Anotat. zu *Masthaeus* und *Lucas*, 1; *Mill*, Prolegomena in N. T. S. 109; *Wetstein*, N. T. praef. ad Marc. et Luc.; *Townson*, Abhandlung über die vier Evangelien mit Zusätzen von Semler 1783, 2 Thl; *Hug*, Einleit. Th. 11, § 25 ff.; *S. Aeschmann*, Origine des trois pr. evv. Gen. 1832, са неким изменама *Hilgenfeld*, Das Marcusevangelium nach Composit., Urspr. und Character. Lpz. 1850 и на послетку *Klostermann*, Marcus-evangelium 1868, — но од чести (ка Марку) и *Augustinus*, de consensu evv. 1, 4: „*Marcus Mattheum subsequutus tanquam pedisequus et breviator ejus videtur.*“

⁴⁾ Тако *Griesbach* (Progr. 11. Jen. 1789—90); *Velthusen*, Sylloge Comment. theol.; *Griesbach's* Opuscul. ed. Gabler N. 22. Пре Гризбаха такођер се изјаснио *Owen*, Observations of the four gospels, Lond. 1764 p. 32. *H. Saunier* (Шлајермахерове школе) Über die Quelle des Evangeliums des Marcus, Berlin 1825; *C. G. W. Theile*, de trium priorum evv. necessitudine, Lips. 1825. (Упореди његову критику различних погледа Über das Wechselverhältniss der synoptischen Evangelien in *Winers Journal* Th. 5—6. Раније су бранили то гледиште *Тажле-а* и *Заунера*, и ако умерено, *Ammon*, de Luca emendatore Matthaei, Erlang. 1805, и *Paulus*, Theologisch-exegetisches Conservatorium, Heidl. Th. I. 1822.) *A. F. Gfrörer*, Die heilige Sage, Stuttg. 1838, 2. Th.; *De Wette*, Einleit.; *F. S. Schwarz*, Neue Untersuchungen über die synopt. Evang. Tüb. 1844; sächsischer Anonymus (Die Evangelien, ihre Geschichte, Verfasser и т. д. Leipz. 1845); *Baur*, Das Marcusevangelium nach Urspr. u. Character. Tüb. 1851, као и *Kritische Untersuchungen über die canonischen Evang.* 1847, и у *Baur-Zellerische Theol. Jahrb.* 1859 Heft 1, S. 54 ff. (Баур у своме Marcusevangelium такав је резултат извео, да еванђелије Марково, и ако нарочито зависи од Матејева, ипак не зависи само од његовог него и од Лукиног, јер у сликама, изразима и појединим цртама кад следује Матеју, казује и на Луку и обратно. Још приметније се

трећи тврде, да је Марко први еванђелиста, а од њега да је Матеј и Лука узимао. Мишљење је ово у наше доба поновљено у развој форми и све се више утврђује.⁵⁾ Неки дају првенство Луки и тврде⁶⁾ да је Лука — основ Матеју а из обојих да је узимао Марко, или⁷⁾ да је Лука извор Марку, и од обојих да је Матеј узимао. Но они заборављају, да је исторички прагматизам Луке, његово указивање (1, 1.) да је пре њега било писмености и упо-

Лукино еванђеље подудара са еванђељем Марковим у оним одељцима, које само он има, и распоредом оних делова, где одступа од Матеја. И у позније изреченом погледу свом Theolog. Jahrb. 1853 Hft 2. Баур остаје тога мишљења, да није Марко други међу Матејем и Луком, него да стоји у истом одношају како према Луци тако и према Матеју, и за доказ таквог одношаја Марковог, као скратитеља еванђелске историје, Баур наводи сведочанство древног Pseudoorig. Philosophumena ed. Miller. lib. VII. c. 30. p. 252. Jahrb. a. a. O. v. 93.) На послетку и сам Bleck у своме Einleitung тврди, да је еванђеље Марково постало из обојих других (на чак из Јовановог) а та два као да су се користили првоеванђељем.

⁵⁾ Stoor, De fonte Evangeliorum Matthaei et Lucae, Tüb. 1794, 4; C. G. Wilke, Der Urevangelist, Dresd. 1838; C. H. Weisse, Die evangel. Geschichte kritisch und philosophisch bearbeitet, Leipz. Th. 1. 1838; Br. Bauer, Kritik der evang. Geschichte des Johannes, wie der Synoptiker 1840—43 и 1850 у новој форми; Hitzig, Über Joh. Marcus. Zür. 1843 S. 37 ff.; са малом изменом Ewald у своме Jahrb. 1848—49 и Drei ersten Evangelien 1850; Thiersch, Die Kirche im apost. Zeitalter 1852 S. 101 ff.; Reuss, Die Geschichte der heil. Schriften des N. T. 2. A. 1853 S. 174 ff.; Tobler, Die Evangelienfrage, Zür. 1858. — Из Евалдове школе: H. J. Holzmann, Die Synoptischen Evangelien, Leipz. 1863, и E. Weisäker, Untersuchungen über die evangel. Geschichte, ihre Quelle etc. Goth. 1864. Такође и Meyer, Commentar. 5. A. 1867 и др. — На против основно је скоро устао против еванђеља Марковог, као првоеванђеља, и Матејево је признао за подлогу Марковог еванђеља A. Klostermann, Das Marcus-evangelium nach seinem Quellenwerthe für die evangelische Geschichte, Gött. 1867.

⁶⁾ Büsching, Vorrede zur Harmonie der vier Evangelien, Hamburg 1766.

⁷⁾ Vogel, Über die Entstehung der 3 ersten Evangelien in Gabler's Journal 1, 1 S. 1 ff. За најстарије еванђеље са неким изменама држали су Лукино још Th. Beza, Annot. maj. ad Luc. 1, 1; Franc. Gomarus, Select. ev. Lucae locor. illustr. ad Luc. 1. 1; J. C. Walch, Einleitung in die Harmonie der Evangelisten, Jena 1749 S. 43. — Њему су недавно следовали Maur. Rödiger, Symbolae quaedam ad N. T. evv. potiss. pertinentes, Hal. 1827 p. 10, и Schneckenberger, Beiträge zur Einleitung ins N. T. 1832 S. 16 ff.

ређено с другим еванђељима и честично значење његовог еванђеља (посвећено Теофилу) најмање нас може навести на ту мисао, да је он био први еванђелиста. И остале три хипотезе саме по себи не разјасњују оно што су предузеле да разјасне. Не мотрећи на сву сличност у правцу и садржају, ипак у овим трима еванђељима има знатне разлике како у опште тако и делимично, у изостављању, у додавању, карактеристичним расположењима и т. д., у речима и мислима, у особеном начину говора, у изразима, и ту разлику нису нам они протумачили.⁸⁾ Нај-

⁸⁾ Дуго су тврдили са нарочитим уверењем, да је Марко саставио своје еванђеље из еванђеља Матејева или Лукина, или из Матејева и Лукина заједно. Указивали су на то, да у Марку управо нема више од 24 стиха оригинална, а цео остали садржај да је узет из еванђеља Матејева и Лукина. Hug управо држи, да је Марково еванђеље са свим од Матејевог постало, којим се он не само користио, него га је исправио. „Оба (Матеј и Марко) — говори Хуг — не само да се саглашују у оделним причањима већином буквално, него имају и један исти план и расположеај. А да Марко није само хтео преписати од Матеја, него га је хтео и исправити, види се — говори даље Хуг — отуда, што се не слаже у хронолошком реду са Матејем (као н. пр. гл. 1—6, упореди Матеја 3—13); понегда прича подробније и очигледније него Матеј (н. пр. Марк. 2, 2—13, упореди са Мат. 9, 2—9; Марк. 5, 1—20, са Мат. 8, 28—34; Марк. 6, 14—30 са Мат. 14, 6—13); на другим местима Марко скраћује Матеја (н. пр. Марк. 6, 10, упореди Мат. 20, 11 итд.); и на послетку говори он о таким догађајима, о којима Матеј и не спомиње (Марк. 1. 23—28 и 12, 41—44 — оба та места налазе се у Луке; и Марк. 7, 32—37, и 8, 22—26, којих у Луке нема.) Но додатци, које је Марко еванђељу Матејевом учинио и то да се Марко разликује од Матеја, са свим су незнатни, да би се претпоставити могло, као да је Марко мислио саставити по њему нарочито поправљено еванђеље; даље, не види се, зашто Марко није задржао оне најважније одељке, који се у Матеја налазе, имено две прве главе, које и Хуг за оригиналне држи; даље у Марка се налазе места, која не само да одступају од Матеја, него по видном разногласе с њим (упореди н. пр. Марк. 4, 23 са Мат. 9, 18; Марк. 1, 13 са Мат. 4, 2; Марк. 6, 8 са Мат. 10, 10; Марк. 10, 46 са Мат. 20, 30), и то он чини без сваког разјасњења; на послетку Марко је на местима више нејасан и неодређен, него Матеј. (Овде спадају н. пр. изостављена места из Матеја 28, 16 на крају Маркова еванђеља, не узимајући у обзир Марк. 14, 28 и 16, 7.) Да и не говоримо о том, како је самовољно основао своје мишљење Хуг, кад је признао, да је Лукино еванђеље последње од трију еванђеља. (По Хуг-у од три синоптика Лука је тамо последњи,

природнија нам се види недавно при-
мљена предпоставка, да други еванђе-
листа није скратио прво, него да је
напротив он првоеванђелиста.⁹⁾ У об-
рану таквог мишљења ваља на то у-
казати, да је онда, када Матеј својим
еванђелијем задовољава нарочите по-
требе хришћанских опћина из Јудеје,
а сапутник Павлов, Лука нарочите по-

знајући за оба пређашња еванђелија и користећи
се њима, нарочито узев за основ Марково, и ако
готово свију причања Маркових 6, 45—8, 28 у
Луке и нема, то да разјасни ово Хуг говори, да је
Лука престао следовати Марку од оног места, где
се прича како су 5000 нарањени, а после опет,
да му је следовао од казивања како су њих 4000
нарањени, дакле изоставак Луке оснива се само
на његовој непажњи! О многим разликама, које
постоје међу Луком и Марком, не треба ни гово-
рити. Упореди: Bertholdt, Einleit. 111, 1170 ff.)
Није баш најеретнија ни предпоставка Гризбахова
о позајмању Марковом од Матеја и Луке скупа,
јер онда би се пребацити могло, да је Марко са
свим без плана радио. Онда би се држао методе,
да много што шта из својих источника изостави,
једно да узме а не да јасније представи, а друго
нејасно да прими. (Упореди: Eichorn, Einleit. Th.
1, S. 373 ff. Bertholdt, Einl. Th. 111 S. 1146 f. 1158
ff. да не говоримо о несталности и неверности
опћег принципа.) Ако је Марко имао намеру да
изабере из оба предходника: то остаје са свим
непојмљиво, зашто дозвољава понегда при сагла-
сију садржаја такву често незнатну разлику у из-
разима, која ипак има карактеристичне особине.
(Упореди: Tholuck, Glaubwürdigkeit der evang. Ge-
schichte S. 252 ff.) Још се мање може намера та
протумачити, како је Марко могао изоставити са-
свим гдешто, што је од велике важности, о чему
нам Матеј и Лука подробно кажују, као н. пр. и-
сторију рођења и детињства Христовог итд. (Упо-
реди: O. Krabbe, Vorlesungen über das Leben Jesu,
Hamb. 1839. S. 36.)

⁹⁾ Не треба више држати — тако тумачи је-
дан од најновијих и дрских бранилаца тога миш-
љења (Thiersch, Die Kirche im apostolischen Zeit-
alter, S. 101 f.) — да је Марко скратио Матеја и
Луку. Да је он тај био, то би труд његов имао
важну цел, да споји особености оба предходна
писца. Но овде се готово противно догодило: осо-
бености Матеја и Луке овде нема, него има нешто
опћег, и тако, о чему је дваред говора било, овде
се по трећи пут приповеда са врло малим додат-
ком и изменама, да намера пишчева увек остаје
у таком случају загонетком. Загонетка ова разре-
шава се и знатан се корак чини, да се правилно
сагласе казивања еванђелске историје, ако узме-
мо, да је еванђелије Матејево основ оним обојим
еванђелијима. Где су се њиме користили, ту се
саглашавају: када их он оставља — у историји
детињства, у речима И. Христа, у појавама после
васкрсења — они се разилазе један од другог
и сваки прича својим правцем.

требе хришћанских опћина из незна-
божаца, Марко, задовољавајући и је-
дне и друге, указао тим самим на
предходно доба обојих тих праваца —
које сасвим одговара првом добу а-
постолског века, па још и та околност,
да се у Марка свето предање јавља
још у својој простој форми у каквој
се оно налази у кратким цртама у
речима св. Ап. Петра (Дел. 10, 36—42).
Па ипак и то мишљење, ма како оно
побијало заблуду, као да Марко зау-
зима средину међу Матејем и Луком
и да нема одређеног плана, нема до-
вољно тврдог основа, кад безпристра-
сно Марково еванђелије прегледамо.
У Марка су такве особине, њему јед-
ном природне¹⁰⁾ чак и у језику¹¹⁾ као
у Матеја и Луке.¹²⁾ И ма да таквих
особина, које се тичу предмета и јези-
ка, у Марка много нема, оне су ипак
тако карактеристичне, тако значајне
и њему једном својствене, да је не-
појмљиво, како да не пређоше и
на друге. К томе, хипотеза о првен-
ству Марка, ако би на њу гледали
просто и безискуствено, стоји у пот-
пуном и одлучном противречју са
историчким предањем (види еванђ. Ма-
теја и Марка) о хронологији еванђе-
лија.¹³⁾ Да не говоримо већ више о
том, да се све предпоставке о тим еван-
ђелистама, као просто само компила-
торима, оснивају на са свим кривом
појму о карактеру и духу апостолског
доба и апостолских људи, јер за то
не заслужују озбиљне пажње.

¹⁰⁾ На пр. гл. 1, 13. 45; 3, 17. 20; 5, 13; 6,
13. 31. 37; 10, 16. 50; 11, 10; 14, 5. 50—52; 15, 21.

¹¹⁾ На пример често употребљавање *πάλι*
и *καὶ εὐθὺς* налази се у њега 42 пута.

¹²⁾ У Матеја н. пр. проста веза са *τότε*, а
у Луке *καὶ ἐγένετο*.

¹³⁾ Да је еванђелије своје Матеј раније напи-
сао него Марко — дошао је до таквих резултата
најновијом својом анализом *Klostermann* у делу
Das Marcusevangelium 1867.

(Наставиће се.)

ПОСТЕПЕНО ОЦЕПЉЕЊЕ ХРИШЋАНСКОГ ЗАПАДА ОД ПРАВОСЛАВЉА.

С руског превео Ђ. Вота, капелан.

(Наставак.)

Иноквентије XI. обнародовавши 11. апр. 1622 г. грамату у погледу краљевих привилегија у ствари именовања епископа, тврдоглаво пориче у булама каноничко еп. именовање. Поменути папа умре 1689. г. а опћење би обновљено са његовим наследником Александром VIII., који као и његови предшаственици жељаше, да се сви, који су се потписали на декларацију, предходно одрекну својих потписа.

Краљ одговори, да не може допустити да редукција у истини ма којег између четир члана конкордата зависи од тог услова; даље, папа треба да је задовољан исповедањем вере именованих епископа сагласно са древном црквеном праксом.

Краљ је такође писао:

Да сабор од 1682. г. није саставио нов какав декрет, већ само обично изложење вере француског духовенства, те по томе неколико тужитеља речених була, не могу уништити свечани акт четири члана франц. цркве.

Да питања поводом тих чланова, пошто су свакако проблематична, немогу подозревати франц. веровање с тога, што су Констански и Базелски сабори потврдили таква наређења, па и тридентски сабор није ништа противно решио.

Да је већина прелата добила епис. буле и ако су прелати са члановима штитили сличне уредбе у погледу папске власти.

Да све то може имати опасне последице, када папе уводе самовољно нове чланове вере.

Да, ако се папа противи, то ће Француска бити принуђена да предузме свој начин у погледу настављања пастира на упражњене црквене сто-

лице, да духовенство, перламенти, университети моле краља да успостави стари поредак какав је био до конкордата.

Видећи ту сталност папа се задовољио тиме само, да новоименовани епископи, — како би се опет подигао углед рим. двора — напишу писмо, које би се могло узети као довољна сатисфакција за Рим, и које би га уверило о том, да епископи немају намеру одредити или учинити што, што не би по вољи било св. престолу. Папа је такође захтевао, да Људевит XIV. исто тако напише њему своје ручно писмо са изјавом, да он не захтева редукцију у погледу извршења његова декрета. Краљ је примио те захтеве врло равнодушно, али он је полагао већу важност на то, да не би захтеве папине у писму узимали као одрицање од древних галиканских правила; међу тим како је папа настојао, да се тај поступак свима протумачи као задовољштина за нанесену му увреду.

Видећи да нема краја препирци папа 4. авг. 1690. год. изда против декларације духовенства следећу bulu: „Шаљући — вели он — своје уздахе небу и пролевајући сузе пред Господом, уништујем ту деклараторију, као и све налоге, законе, наредбе, одређења издана поводом њезиним; ослобађам од клетве оне, који су се заклели да ће ју чувати и наређујем, да се у будуће нико не може позивати на права, која дају четири члана или на њихове налоге, не обзирући се ни на какву древност.“

Ипак узимајући у обзир незадовољство Људевита XIV., није се смео усудити да обнародује своју bulu, ко-

ја је остала у тајности, већ продужи и на даље опћење са краљем; али у јануару 1691. год. видећи, да неће дуго живети и да се лично не подвргава никаквој одговорности ради обнародовања своје буле, преда је кардиналима и заповеди им, да ју објаве по уобичајеном начину.

За ту новост и новост о упражњеном св. престолу дознаде Људевит XIV. у исто доба, те Људевит пошто је у то доба почео слабити, зажели да ублажи ревност парламента према свима стварима таке природе — ревност колико живу толико и закониту. Дозвавши к себи председника парламента рече му краљ, — да како је примио последњу папину булу неправим путем, да то никако не изгледа у његовим очима да је истинита, но ако је она истинита, то се он нада, да ће у новом сабору конклава, мирољубивији папа изабран бити.

Ипак се краљ преварио.

Инокентије XII. ништа није учинио, што би дало повода мислити, е ће он потврдити две буле његова предшаственика, али он није ни уништио пређашње буле.

Људевит XIV. уморен оклевањем и одбијањем од стране папа у реченим булама, за којима су тежили црквени служитељи, које је он именовао за епископе, пристане најпоследње, да ови последњи напишу папи писмо у намери да ублаже гњев папин. После многих усвојених и одбачених пројеката тога писма, реше се најпоследње год. 1693. да приме следећу његову формулу с тим додатком, да га сваки новоименовани има послати папи у виду нарочитог писма. Нужно је да наведемо то писмо, као историјски докуменат с тога, што беше предметом толиких размирица:

„Ми незнатни пред вашом светошћу изјављујемо с протестом, да све у

поменутој години обнародовано и у поменутом сабору у погледу цркв. авторитета, никако није узвишеније од вашег св. престола и од власти вашег преосвештенства. Такође изјављујемо, да нашом као и целог франц. духовенства намером није установљено какво ново решење у погледу вере, нити је установљен какав нов догмат у погледу вере с тога, што ми не исповедамо другу веру осим католичке, апостолске, римске вере. Али у погледу предмета, који се не односе вери, мислили смо, да нам је дозвољено отворено и слободно износити своја мишлења; ми смо мислили, да је сваки вољан то чинити, ако није обвезан у исто време противно мислити.“

„Завршујући изјављујемо, да у свима делима, о којима је суд изречен у поменутом сабору, ми нисмо имали никакве намере из страсти увести што ново, или својеволјно учинити што противно вашем св. и ап. престолу, те од свег срца желимо, да се све што је таковог карактера сматра као да и не постоји.“

То писмо, које написах епископски кандидати, не беше одлучно порицање пређашње деклараторије. Босје предавши пројект писма доказује у своме делу „Православна Галија,“ да никада папа није захтевао од депутата одрицање и никада се ови нису одrekli учења четири члана, као древног учења паришке школе, које је остало непромењено и слободно од сваког порицања. Осим тога то писмо није писало све духовенство, већ само дванаест другостепених црквенослужитеља написах га по дозволи двора, који се ђутке саглашавао с тим писмом. Ако се захтевало одрицање, зар нису требали да се обрате свима франц. прелатима, особито епископу Моском, што ипак заборавише учинити?

(Наставиће се.)

ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ КАРЛОВАЧКЕ БОГОСЛОВИЈЕ у 1890. год.*)

19. Јула у четвртак било је благодарење у карловачкој саборној цркви, које је одслужио Њег. Светост Господин Патријарх Георгије уз саслужбу свега осталог местног свећенства и учитељског особља на заводу са њиховим ректором.

20. Јула на дан пророка св. Илије, подељене су сведоцбе ученицима, који су свршили IV. годину на овоместном заводу богословском.

Ученика на овом заводу у овој години било је свега 142; по годинама слушања пак, био је овај број:

У првој години	било је	36.
„ другој	„	35.
„ трећој	„	32.
„ четвртој	„	39.

По појединим дијецезама пак тај број стојао је овако, у све четир године:

Из архијереје	30.
„ Н. Садско-бачке дијецезе	20.
„ Вршачке	10.
„ Будимске	7.
„ Темишварске	17.
„ Пакрачке	17.
„ Горњо-карловачке	41.

У овој години двојица од ученика умрла су, један у Карловцима а други код своје куће.

Готово половина од ученика овога завода уживали су разне стипендије, а већина њих (40—50) уживали су стипендију из народног фонда од 120 фор. годишње, коју дели саборски одбор; а до 20 ученика уживали су бесплатно храну у „благодјејанију.“

Ученици су преко целе године ишли редовно у све три цркве по одређеном броју за сваку цркву, и то тако, да су у току од десет месеца сви ученици на изменце полазили и горњу и доњу и саборну цркву, без обзира што је који од ученика овде или онде на стану.

Предавање било је увек сваки дан пре подне од 8—12 сахата зими, а лети од 7—11. — средом и петком пак и по подне од 2—4 зими, а лети од 3 до 5 сахата.

*) Пуштамо овај извештај у лист, ма да се не слажемо са поштованим г. писцем у погледу обране и правдања садашњег стања богословског завода. Дојакошње стање наше богословије застримо копреном заборавом, и надајмо се, да ће Његова Светост г. патријарх Ђорђе Бранковић учинити све што треба, да се тај велеважни завод наш подигне на достојну висину према захтевима данашње просвете.

Уреди.

Час појања и лети и зими увек је од 5 до 6. дневно, а недељом и у празничне дане пред литургијом пун сахат се изучава правило и типик.

За предавање одређене су две одаје, где се на изменце ученици и учитељи мењају и долазе, тако да су увек до подне ове одаје заузете.

На заводу овом делали су у овој години ректор завода, два редовна учитеља, један супленат и двојица гимназијских учитеља за изучавање језика славенског и грчког.

Број предмета за изучавање онај је рескриптом означени, а тако исто и број часова за поједини предмет, онај је исти, који је одређен био још при почетку и стварању овог завода.

За ове последње две три године, број ученика овога завода, као што се види, знатно је порастао, и посао је у овом заводу врло велики и тежак.

Све што је до сад писано и расправљано о овом заводу у разним нашим листовима ни из близа није у истини оно, што се могло и смело говорити о овом заводу.

Свагдањи архијереј, он је једини, ком је овај завод најближи и чији суд треба да је меродаван.

Неколицина, који су хтели нешто и усудили се да пишу о овом заводу, били су ученици овог завода, и за то, што нису били прави и онакови, какви треба да су ученици, за то су писали о заводу тако, како су писали; а други су злонамерно и лажно употребљени да пишу, онако, како им је речено и наручено да телале о заводу и околностима тога завода, а на жалост, и од меродавних бивали су ови по кадкад употребљавани.

Но непристрасни судија, и ко је пријатељ своме народу, те хоће да користи ствари, за коју се заузима, он треба прво са овим да је на чисто.

Кад је народни Сабор и архијерејски синод одлучио стару богословију затворити, а нову подићи и отворити је, онда је и ово решено: — да нико од сад у богословију примљен бити неће, који не сврши 8. гимназијских разреда и не положи испит зрелости; данас пак у овом је заводу ученика, који су свршили само неколико гимназијских разреда, па онда трећина можда од ученика из реалне школе, па

онда са препарандије и чак и учитеља, који су оставили дојакошње занимање и дошли да сврше богословију, па најпосле има и таквих, који су из других познатих наших богословских завода, из разних крајева к нама дошли и овде сад продужују учење у III. и IV. години.

А ваља имати на уму и ово, да је ово завод за целу митрополију у Аустро-Угарској, и ко није знао, нек зна, да у овом заводу има и таквих ученика, који су ступили у богословију, а о катихизису, црквеној историји и библиској повести до доласка у завод овај ни појма имали нису, или што су из таквих крајева, где не имадоше прилике ништа о овом чути, или их је тек изненадни који случај приморао, да у богословију дођу, а пре тога ни помишљали нису на овај завод.

Даље је познато целом свету, да ни у једном народу протекција тако не узима маха и не меће образ под ноге, као код нас; па као свугде, на овом заводу та је зараза пољуљала и уздрмала, тако рећи, цео завод и његов строј, јер многи обзира, много кроз прсте гледање, и многа извијања, тако су од претежног уплива на успех и владање у овом заводу, да често, по некоји од дотичних учитеља, горку и опору дозу мора да окуси, само да би могао колико толико ред одржавати. Ово је врло тугаљив предмет, о овом се не да овде много разлагати, ал о том знају и већина ученика а и неки од учитеља.

Пак онда, данашња струја, која засипа наш народ врло убитачно на све стране и по свуда, није поштедила ни овај завод. И зар нису оно немили појави, где смо на вељу нашу жалост гледати морали, како се ученици једног завода, и то таквог завода, поделише у два противна табора, те по јавним листовима, местима и зборовима, одушке својим осећајима дају, у место да их једна мисао, једна жеља, и једна љубав загрева, да удруженом снагом цркви и народу своје користе, — што треба разумети, да је сваког па и учитеље овог завода јако огорчило; дочим је било људи и знатнијих, који су жарко волели да се у младића тих распирују такви осећаји, држећи, да ће ова или она странка с њима појачати, изводећи наравно и користи неке отуд по себе и своје.

И онда, што је исто тако важно, погледајте те ученике овог завода, где су поразмештани по становима, и где су на препитању и у каквим местима, с' киме

све у додир долазе, и како већи део времена проводе? Узмите сад још, ко све на њих не упливише, и знајте да има и злих учитеља јавних и тајних, који се радују кад оштете овог или оног ученика, ма у чему, ма у ком предмету и ствари.

Та, ученици овог завода, по свршеним часовима у школи, остављени су, тако рећи, сами себи, и љубав дотичних учитеља нек је још три пут толика, колика је, неће моћи знатнијег плода донети, ако се не буде што пре за све ово лека, али сходна и умесна, потражило, и помоћи поискала.

Милостив поглед врховног старешине на овај завод и родитељски корак к учитељима и ученицима у овом заводу, биће блага роса ожеднелима; а крепак савет о напретку овог завода, са меродавнима и позванима, биће утеха ојађеном стању; и не по овом ил оном судећи лицезорно, но по правди и истини одклониће што неваља, а укрепити и оснажити, што даје услова за живот. —

Успех је у овом заводу за ову минулу годину у опће био добар а требао би пак да је бољи. Владање је било осредње. Љубав према цркви и црквеном служењу и појању треба више разгревати. Неколицина према овоме била је доста немарна.

Трећина ученика на овом заводу, крепи нас слатком надом да ће од велике користи цркви и народу бити.

Од свршених 39. ученика у IV. години — било је њих 16. из Горњо-Карловачке епархије; међу овима има их четворица, који ће заиста бити мелем и радост овој покрајини, но једна четвртина од целулног броја те епархије треба да подлегне строжијем прегледу дотичног дијецезана. Свима дотичним конзисторијама, ако ништа друго, дужност би била најпреча, да при стечајним испитима не пожале труда, добро познати оне, који ће прихваћати у будуће народ да уче и цркву да бране и чувају.

Здравље је у ученика било врло добро; у моралном пак погледу може задовољавати. Тешких грешника није било.

А још у почетку школске године, неспособни и неприкладни за школу били су отпуштени са овог завода.

У овој години у I, II. и III. разреду неки су из једног, неки из два предмета пали, и ти ће почетком школске године имати испит из дотичног предмета да полажу.

Неки опет из I. разреда имају целу годину поновити.

Сва неправедна нападања на овај завод више шкоде, него што хасне, и та разна и неумесна опадања, код неких рђавих ученика чине још више квара.

Сад је наступило друго стање. Нада

је оживела, да ће нам будућност лепше и сјајније успехе, па и уређеније стање, донети.

У Срему, 24. Јула на дан в. м. Кри-
Милорад.

СРПСКЕ СТАРИНЕ

из архиве манастира Бездина.

САОПШТАВА :

Јеромонах бездински Сергије Шакрак-Нинић.

(Наставак.)

У осталом није мени и мојим бившим и садашњим колегама богословима „Гласник“ или други неко крив, што готово ништа не знамо из историје своје цркве и јерархије, већ нам је крива јадна и жалосна наша карловачка богословија, у којој се из историје српске цркве готово ништа не учи. Није ли апсурдна аномалија, да се у богословском заводу за образовање срп. правосл. свештеника из новије историје срп. правосл. цркве и јерархије ништа друго не предаје и не учи, осим једног на два листа исписаног регистра срп. правосл. патријараха, митрополита и архиепископа, у коме једва ако се о сваком па и најзнаменитијем црквеном јерарху у 4—5 редова што прозбори а о дијецезалним епископима нити из штудије, нити из уста наставникових, не може данашњи богослов апсолутно ништа научити, јер у писаним штудијама нигде се и не спомињу дијецезални епископи, па ма најславнији били, а из уста наставника цркв. историје тешко да ће чути ко више што од онога, што је у писменим штудијама забележено. При таквим околностима није чудо, ако богослов изишав из богословије не зна ама баш ништа из историје своје цркве и црквене јерархије.

Иначе у овом погледу не може се сва кривица бацити на богословски завод и његове наставнике, јер треба имати у виду опште наше јадно и жа-

лосно црквено-просветно стање, при којему смо дотле дотерали, да ни данашњи још немамо иоле боље написане историје српске цркве, која би се у богословском заводу могла употребити.

Да се историја српске цркве у опште, а нарочито историја овоостране наше црквене јерархије — као што треба — за богословски завод и више образовану читалачку публику — напише — пошто за писање такве историје још није ни довољно грађе скупљено, и прибрано, — поред скупљања историјске грађе са свих страна, где је има, требало би специјално отворити врата од карловачке патријаршијске архиве сваком ономе, који за прибирање црквено историјске грађе воље и способности има, те из тако прибране и до сад већ по разним часописима саопштене грађе, требало би или путем расписане награде или другим којим начином дати написати што историје — ако не савршену, али бар — према данашњим приликама иоле добру историју српске цркве, а нарочито историју овоостране наше црквене јерархије, јер тај је део историје до сад најмање обрађен.

Историја наше овоостране јерархије заиста нам је нужна, као комад хлеба. Наши овоострани црквени јерарси, од 200 година амо, били су нам не само представници и бранитељи цркве и вере нам православне, већ и најкла-

сичнији и готово искључиви носиоци народне мисли и културе, тумачи српских тежња, борци за права народна — те је живот и рад представника наше цркв. јерархије не само пун науке и поуке, већ пун и васпитног елемента, којим би се дивно могао питати наш данашњи нараштај у опште, а посебно они, који се за свештеничку службу спремају. Живот, рад и карактер једног Павла Ненадовића, Викентија Јовановића-Видака, па онда Стевана Стратимировића и Јосифа Рајачића заиста би вредно било једном богослову, или служитељу српске цркве проучити и упознати, те загрејати своје охладнеле груди светлим врлинама тих славних црквених и народних представника. Па онда и у реду српских овоостраних епископа (који нису постали митрополитима или патријарсима) има их доста, који пуно заслужују, да им се са животом, радом и светлим карактером упознамо.

Ево нам примера ради арадскога епископа, ревног и родољубивог Синесија Живановића, митроносног књижевника, који големим трудом и великим трошком, издаје и штампа за црквену потребу нужне књиге. Њега видимо, где о свом трошку још као јеромонах — набавља и поклања манастирима бакрорезне клишеје за продуцирање св. икона, по православном типу, где купује и растурује сваку бољу књигу свога времена — видимо га у опште, где развија бујан и многозаслужан рад на црквено-просветном пољу, те се тим истиче као одличан представник и носилац оновремених културно-просветних тежња народних.

Но што је по свој прилици још важније — проучавајући живот и рад смерног епископа Синесија — налазимо, да је он у обрани православља од унијатске напасти, са правом апостолском ревношћу, ушао у тако жестоку борбу, да је веће није издржао

ваљда ни један овоострани јерарх црквени. За време Марије Терезије православље готово на свима линијама изложено је било унијатским насртајима, који су из самога двора инсценисани и потпомагани. За епископствовања Синесија Живановића (1751—1768 г.) била је опасност, да ће готово цела арадска дијецеза отпасти од православља и примити унију. Нарочито се велико-варадски и халмађски округ између православља и уније и сувише колебали, тако да их је једино епископ Синесије апостолском својом ревношћу, одважношћу, големим трудом и силним трошковима у крилу православне цркве — бар за своје време — одржао.

Најпосле у историји наше овоостране јерархије, не ћемо наћи слична примера, да је који црквени јерарх или епископ саградио какав манастир, а о смиреном епископу арадском Синесију Живановићу поуздано се зна, да је он саградио манастир св. Симеона у Арад-Гају, украсио га и снабдео и изнутра и споља, а уз а-њ подигао велељепну епископску резиденцију са потребним економским зданијама — утрошив на све то до 30.000 фор., што је за оно доба, нарочито за арадског епископа, огромна свота.

Осим свега тога оставио је епископ Синесије знатну своту новаца карловачком митрополиту, као тадашњем законитом наследнику епископске оставине, а остале су иза њега још и силне драгоцености и богате црквене утвари, од којих је један део у Араду остао, а други део у Карловце пренесен.

Из свега што је до сад — у карактеристику епископа арадског Синесија Живановића — речено, јасно се види, да је он био један од најугледнијих и најзаслужнијих чланова

наше црквене јерархије прошлога века, те да је по томе вредно и достојно — проучавајући живот и рад

тога знаменитог цркв. јерарха — поучавати се његовим светлим примером.

(Наставиће се.)

253

СТАРИ ЗАПИСИ И КЊИГЕ

у парохијској цркви св. Ђурђа у Грубишном пољу.

Сабрао Јов. Марковић, парох грубишнопољски.

(Свршетак.)

V. — Имам још у библиотеци једну стару, рукописну, у кожу увезану књигу, за коју држим, да ју је вредно на овом месту споменути. Књига је писана, као што писац вели: „Kad od narodjenja Kristovoga ima Lett 179 a od Noe Patrijare у ротора obchinszkoga 4540,“ или на другом месту „Cambre am 27-ten December 1797“; писана је дакле у Француској за време револуције. Књигу је писао Србин војник, и то из генералата Вараждинског, и то већином латиницом, кајкавским дијалектом; но знао је и ћирилицом писати, које се отуд види, што под једном белешком — у којој се заклиње, да ће ако жив сврши војничку службу и кући се врати „dobro chmele (пчеле) hraniti,“ те се од њих учити како треба радити и господарити — стоји написано, да је та белешка писана: „у срнедѣ што естъ уочи свѣтаго вознесениа Господа Бога и Спаса нашего Исуса Христа. Капаранопоновић Corporall.“ (Т. ј. Карановић.) Писао је дакле латиницом сигурно за то, што је њој био вичнији, јер се као аустријски војник службено њом више бавио.

У књизи има много рецепата за разне болести: проливе, зубобоље, вратобоље, главобоље и др. За тим много народних враџбина: како да се сачува усев од мишева, шеница од кукоља, кукуруз од свракѣ, воће од гусеница и т. д.; те онда читава мала збирка народних песама, па читава вој-

ничка „муштра“ на немачком језику; те још разни подужи чланци, као: Тестаменат Лудвига XVI. краља француског, о страшном суду, додаток тестаменту Лудвига XVI., где се описује, како је текао сам чин смакнућа Лудвиговог, што је врло занимљиво и оригинално и т. д.

Ја ћу се овде позабавити код „страшног суда.“

Наш каплар Карановић је ово све без сумње од некуд преписао, а као што ја држим и као што ће се видети, ово „о страшном суду,“ порекла је Богумилског.

У почетку се описује, како ће се родити Антихрист, те како ће се после погордити и себе Богом прогласити. Сви Чивути веровати ће у њега и подићи ће му на ново храм Соломонов и у њему се њему молити; а он ће све оне, који у њега веровали буду, жигосати на челу и десној руци. За тим ће послати по свету лажне „предиканте“, који ће св. писмо криво тумачити и разна чуда и „миракуле,“ с вражијом помоћу, чинити. Тако ће: Кипови говорити, ватра с неба падати, самог Антихриста ће нечисте силе к небу подизати и т. д. Јао и помагај бити ће онда свима хришћанима. Антихрист имати ће још уз-а-се „краљеве“ и „велике херцеге,“ који ће хришћанима исте оне муке задавати, којима су негда мучени свети мученици. Још ће Антихрист напустити на хришћане „гоге и маго-

ге“ и све оне Жидове, који су сада затворени неким горама „Каспијанским.“

Тад ће сићи с неба Илија и Енох и учити народ правој вери, но не за дуго, јер ће их Антихрист убити. Телеса њихова лежати ће три дана у Јерусалиму и нико их не ће смести саранити. После смрти њихове Антихрист ће свој „тронус“ поставити на гори „Олиџанској“, ал тада ће доћи св. аранђео Михаило и бацити ће Антихриста у море. И тако да се влада његова тим начином не скрши, нико од људи не би остао, као што и еванђелист Матеј у глави 24. стиху 22. сведочи. —

Страшни суд пак не ће још непосредно за тим настати, но ће се још нека чудна и страшна дела, пред тим судњим даном догодити, као што то и св. еванђелист Лука у 21. гл. сведочи.

Још 15. дана ће проћи до страшног суда, те ће се у те дане догодити ова чудеса:

1. Дан: Подиће се море 40. хвати високо, врх свију гора и висина, и то ће бити с таквим штролотом попраћено, да ће људи од страха „венути.“

2. Дан: ће та вода са још већом тутњавом и шумом натраг се вратити.

3. Дан: ће све „бестије“ морске изаћи „обер“ мора, чинећ такво хучање, да ће сви људи од страха трептати.

4. Дан: горети ће море и све воде, што ће свим животињама велики страх задавати.

5. Дан: дрвље и траве кравим

ће се знојем знојити од страха будућега суда. Сви мајмуни, целог света, скупити ће се на једном пољу, но нит ће пити ни јести, све због страха од судца, који долази.

6. Дан: почети ће се цео свемир загрејавати, и огњени пламенови подизаће се чак до неба, од запада до истока сунчаног.

7. Дан: распасти ће се загрејано камење и пећине на четири комада и то с великом праском и страхотом.

8. Дан: ће по целом свету бити тако велики потрес, да нико на земљи не ће се моћи на ногу одржати.

9. Дан: претвориће се све горе у прах, тако да ће сва земља равном постати; а људи ће се од страха скрити у јаме земаљске.

10. Дан: изаћи ће људи из оних јама и као поамни од страха тумарати ће по земљи, и нико не ће ни с ким ништа проговорити.

11. Дан: отворити ће се гробови од истока до запада, и устати ће мртвачке кости голе без меса и стајаће врх гробова својих.

12. Дан: спасти ће звезде с неба. Тог истог дана сва марва и све звериће скупити ће се на једно поље, а од великог страха нит ће пити нити шта јести, но ће само грозовито мучати и рикати.

13. Дан: Сви ће живи помрети, да после васкрсну.

14. Дан: горети ће небо и земља, и све измеђ неба и земље.

15. Дан: ново ће постати небо, и нова земља и сви ће људи из мртвих васкрснути.“ —

Белешке.

(Епископ др. Никодим Милаш.) Највишим решењем постављен је за православног епископа далматинског у Задру г. др.

Никодим Милаш, архимандрит и професор задарског богословског завода. Г. Милаш изучио је после свршене богословије карловачке духовну академију у Кијеву, а учени степен доктора богословије добио је на уни-

верситету черновичком. Као професор задарске богословије стекао је великих заслуга. Скоро двадесет година ради г. Милаш неморно на богословској књижевности и познат је као изврстан зналац црквеног права, а у тој струци написао је више дела. Многе његове расправе изишле су и на руском језику. Тако учен богослов и књижевник заиста је заслужио архијерејско достојанство, и ми се пуно надамо, да ће он бити од велике користи православној далматинској цркви. О животу и раду тога новог епископа проговоримо коју више у идућим бројевима, а за сад честитамо г. Милашу на том великом одликовању.

(Сазвана епархијска скупштина.) Архидијецезални епархијски административни одбор решио је, да се за 1. октобар о. г. сазове *архидијецезална епархијска скупштина*. Избори чланова за ту скупштину одређени су за 17 септембар о. г. Сад би требало да се сазову епархијске скупштине и у другим дијецезама, где још нису држане.

(Г. Сергије Шакрак-Нинић) јеромонах манастира Бездина и вредни сурадин нашега листа, постављен је 2. (14.) јула о. г. од епархијске конзисторије темишварске за *администратора* — смрћу пок. пароха Тодора Петровића — упражњене *парохије арадске*, и уједно је наименован за *катихету* на државној гимназији, реалци и препарандији у Араду.

(Избор пароха.) У *Батањици*, у архидијецези, изабран је 28. јула о. г. за *пароха* са две трећине гласова г. *Милан Суботић*, дојакошњи парох Јединачки, који је вазда био угледан свештеник и искрени пријатељ своме народу.

(За пароха у Чуругу) у бачкој епархији, изабран је 31. јула о. г. са 72 гласа г. *Васа Стојадиновић*, свршени богослов из Чуруга.

(Упражњене парохије.) *Архидијецезална конзисторија* у Карловцима расписала је стечај ради попуњавања *парохијских* места: у *Череву* с платом IV. класе и у *Прхову* с платом VI. класе. Пријавити се ваља до конца месеца августа о. г.

(Књижевни одбор „Матице српске“) имао је 25. јула о. г. свој састанак, на коме су примљени за „Летопис“ ови саставци Мите Живковића: „Правда у Босни“, цртица из Сарајева, и „Пајица“, цртица из Потисја, и писцу је за њих одређена награда од 20 фор. — Од истог писца примљен је за „Летопис“ и награђен са 30 фор.

чланак: „Паја Јовановић, академски сликар“, прилог историји српске уметности. Шаљива игра у 3 чина „На леа начин“ од Милана Савића — издана је на оцену друђорђу Дери. — Расправа дра Милана Шивића: „О симултаним и сукцесивним асоцијацијама“ — издана је на оцену Васи Вујићу у Карловцима. — Литерарна студија Милоша Н. Пејиновића: „Новеле Богобоја Атанацковића“ — упућена је на оцену М. Савићу. — Критике Бранка Ановића на дело Раше Милошевића: „Хемијска технологија“ — предана је на оцену Стевану Милованову. — Педагошка расправа Мите Нешковића: „Може ли школа бити без телесне казне“ — издана је на оцену Аркадији Варађанину. — Одређена је награда од 80 фор. А. Ђукићу у Задру за историјски спис његов, штампан у 161 и 162. свесци „Летописа“. — Узета је на знање пријава Владе М. Јовановића, професора, да је он писац песама „Амазонке“, које је анонимно послао за „Летопис“ и којима је досуђена награда од 65 фор.

(Скупштина српског учитељског конвикта) одржена је 2. (14.) августа о. г. у Новом Саду. На скупштини било је 39 присутних чланова. За председника друштва срп. учитељског конвикта изабран је на овој скупштини Аркадије Варађанин, управитељ српске више девојачке школе, за подпредседника Гавра Путник, равнајући учитељ у Руми, за благајника Александар Јорговић, а за перовођу Ђорђе Милић, учитељ у Новом Саду. За чланове управног одбора изабрани су: Глиша Миладиновић и Ђорђе Милић из Новог Сада, Паја Мандић из Варадина, Коста Шијачки из Ст. Футога, Јован Петровић из Ст. Шова, Ђира Каракашевић из Пироша, Гига Војновић из Вуковара, Милан Коњовић из Голубинаца, Вељко Петровић из Земуна, Авакум Травањ из Турије, Мита Ђорђевић из Сентомаша и Паја Бибић из Баноштра. — На овој скупштини решено је, да се управни одбор обрати с молбом на саборе земаљске у Будимпешти и Загребу, на срп. сабор у Карловцима, на имовне општине и имућније политичке општине, да друштву овом притеку у помоћ. — Даље је одлучено, да се Његова Светост патријарх српски Ђорђе Бранковић, као глава свију наших автономних власти умоли, да буде протектор овога друштва. Поверено је одбору, да у своје време избере депутацију, која ће ову одлуку скупштинску с молбом поднети Његовој Светости. — Најпоследње је решено,

да се по свима крајевима српским изаберу повереници, који ће се старати о материјалном напредовању друштва скупљањем чланова друштвених. Те поверенике именоваше управни одбор. — Друштво ово, које је сад ступило у живот, има 1227 ф. 98 н. имања, а уписало се у њега већ око стотину чланова. Стижу и многи прилози. Желимо искрено што бољи напредак овоме врло корисном хуманитарном заводу!

Н е к р о л о г.

(† Јован Цветковић) *парох у Фвлдварцу*, у бачкој епархији, преселио се у вечност 2. (14.) јуна о. г. у 77-ој години живота свога, а погребен је сутра дан уз велико саучешће народа. Покојник је пуних педесет година служио св. олтару савесно и ревносно. Уживао је опште поштовање. Окружни прота старо-бечејски г. Јован Борота, опростио се с покојником врло леним говором, у ком је изнео врлине и заслуге покојникове. Нека је вечна успомена овом свештенику народном!

(† Георгије Николић) *парох у Дивошу*, у архидијезеци, преселио се у вечност 6. јула о. г. после дугог и тешког боловања у 76-ој години живота свога. Покојника су на све стране поштовали као честита свештеника, који је својој цркви и народу искрено послужио. На опелу му било је много свештеника и народа, а бележник дивошки Петар Кнежевић опростио се с покојником кратким и лепим говором. За покојником остао је син Александар, који је свештеник у Дивошу. Нека је вечан спомен покојнику!

Нове књиге и листови.

Главнији моменти из историје хришћанске ставрографије. Написао *Јован Вучковић*, прота и професор богословије у Задру. — Задар, печатња Ивана Водицке, 1890. — Прештампано из „Извјештаја о православном богословском заводу задарском“ за год. 1889-90. Стр. 56.

„Глас Истине“ излази 15-ог и последњег дана сваког месеца на читавом табаку велике 8-не. — Рукописи шиљу се г. Сави Петровићу уреднику, а претплата штампарији А. Пајевића у Нови Сад.

Књиге за народ. Издаје „Матица српска“ из задужбине *Петра Коњевића*. — Свеска 27. — Ружа. О постанку, подизању и неговању њеном, и избору варијетета ради домаће вртарске потребе. Ученицима српске учитељске школе у Сомбору написао *Стеван Коњевић*, нар. учитељ и учитељ вртарства и пчеларства на српској учитељској школи сомборској. — Трошком срп. књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду, 1890. — Стр. 84. — Цена 10 новчића.

Извештај о православном богословском заводу у Задру, за школску годину 1889-90. Година XII. — Стр. 88. — Тај „Извештај“ у првом делу свом доноси живот и рад блаженопочившег *Стефана Кнежевића*, врховног надзорника богословског завода и семеништа и далматинског владике, из пера честитог професора задарске богословије проте *Јована Вучковића*. Из другог дела овог извештаја саопштавамо ове податке: Библиотека православног богословског завода у Задру броји крајем школске 1889-90. године 2015 наслова у 3707 књига и свезака. Православни епископ далматински и истријски, *Стефан Кнежевић*, опоруком својом од 3. априла 1885. г. оставио је сву своју приватну библиотеку заводу богословском у Задру. Пошто је библиотека ова доведена у ред и састављен посебни списак, смештена је у два велика ормана и броји 698 наслова и 1105 књига и свезака. Прошле школске године било је свега 15 уписаних слушаца у богословији, и то: 12 редовних и 3 ванредна; 4 са испитом зрелости и 11 без испита зрелости. У семеништу их је било 11 а ван истог 4. Од 15 њих положило је испит 14, а 1 није положио. По епархијама, било је 6 слушаца из далматинске, 7 из бококоторске и 2 из осталих епархија. — Приправника за богословију било је при задарској гимназији 20, а при бококоторској и дубровачкој гимназији 9, свега дакле 29. Према највишој одлуци Њег. Величанства од 5. јуна 1869. примају се као слушаоци богословије они младићи, који су с добрим успехом свршили потпуни гимназијални течај.

Цена је листу: За Аустро-Угарску: на целу годину 2 ф., на пола год. 1 ф. За Србију: на целу годину 5 дин.; на по год. 2½ дин. Из Србије предплату прима књижара В. Валожича у Београду.

Још се могу добити сви бројеви „Гласа Истине“ од почетка до данас.

ВЛАСНИШТВО, ИЗДАЊЕ И ШТАМПА А. ПАЈЕВИЋА. У НОВОМ САДУ.